

ปรัชญาการศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคการศึกษาศตวรรษที่ 21
THE ROLE OF EDUCATIONAL PHILOSOPHY IN LEARNING
MANAGEMENT FOR 21ST CENTURY EDUCATION

¹ไชยยา เรืองดี

¹Chaiya Rueangdee

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University, Thailand

¹chaiya.ru@mbu.ac.th.

Received: June 17, 2025; **Revised:** August 14, 2025; **Accepted:** August 29, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษากับการจัดการเรียนรู้ในยุคการศึกษาศตวรรษที่ 21 โดยศึกษาพัฒนาการทางแนวคิดปรัชญาการศึกษา อาทิ ปรัชญานิรันดรนิยม (Perennialism) ปรัชญาสารัตถนิยม (Essentialism) ปรัชญาก้าวหน้า (Progressivism) และปรัชญาสังคมนิยม (Social Reconstructionism) และเชื่อมโยงกับแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสร้างสรรค์นวัตกรรม และการทำงานร่วมกันในสังคมดิจิทัล ผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่าการนำกรอบคิดทางปรัชญามาผสมผสานกับการจัดการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะรอบด้านและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความหมายในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ: ปรัชญาการศึกษา, การจัดการเรียนรู้, ศตวรรษที่ 21, การเรียนรู้เชิงรุก, การคิดเชิงวิพากษ์

¹อาจารย์, หลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This article aims to analyze the relationship between educational philosophy and learning management in the context of 21st-century education. It explores the development of key educational philosophies such as Perennialism, Essentialism, Progressivism, and Social Reconstructionism and connects them with instructional approaches that foster essential 21st-century skills including: critical thinking; problem-solving; innovation; and collaborative work in a digital society. The analysis indicates that integrating philosophical frameworks with learner-centered approaches plays a vital role in cultivating well-rounded learners who can lead meaningful lives in a rapidly changing world.

Keywords: educational philosophy, learning management, 21st century, active learning, critical thinking

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง โดยทำหน้าที่เป็น เครื่องมือหลักในการเตรียมประชากรให้มีคุณภาพ พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในทุกมิติ การจัดการศึกษาของชาติจำเป็นต้องสอดคล้องและสัมพันธ์กับนโยบายด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง หากมีการเปลี่ยนแปลงในระบบเหล่านี้ การจัดการศึกษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย เพื่อให้ทันต่อบริบทและความต้องการของประเทศในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้ แต่ละสังคมมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากความแตกต่างของบริบททางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง แนวคิดหรือความเชื่อที่กำหนดทิศทางการจัดการศึกษาเหล่านี้ เรียกว่า ปรัชญาการศึกษา ซึ่งถือเป็นกรอบความคิดสำคัญที่ผู้มีหน้าที่จัดการศึกษาใช้เป็นหลักในการวางแผนและดำเนินงาน โดยปรัชญาการศึกษาจะสะท้อนจุดมุ่งหมายของสังคมและสถานการณ์ในแต่ละยุคแต่ละสมัย หากประเทศใดขาดซึ่งปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้องและเหมาะสม การจัดการศึกษาก็ย่อมไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ ดังนั้น ปรัชญาการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายของการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาทั่วโลกต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงทาง

เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงวิกฤตการณ์ระดับโลก เช่น โรคระบาดและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความคาดหวังและความจำเป็นทางการศึกษาของผู้เรียนและสังคม (Trilling & Fadel, 2009)

ระบบการศึกษาจึงจำเป็นต้อง ปรับตัว และ พัฒนา อย่างต่อเนื่องเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงานในโลกยุคใหม่ ซึ่งเป็นโลกที่มีความไม่แน่นอน ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (World Economic Forum, 2020) ทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ที่ได้รับการเน้นย้ำในระดับสากล ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking & Problem Solving) การสร้างสรรค์และนวัตกรรม (Creativity & Innovation) การสื่อสารและความร่วมมือ (Communication & Collaboration) ความสามารถด้านดิจิทัล (Digital Literacy) และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Partnership for 21st Century Learning, 2019)

ในกระบวนการปรับตัวดังกล่าว ประสิทธิภาพการศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานทางความคิดที่กำหนดเป้าหมาย วิธีการ และคุณค่าของการศึกษา มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง เพราะช่วยกำหนด ทิศทางและรูปแบบของการจัดการเรียนรู้ รวมถึง บทบาทของครูและผู้เรียน ในบริบทใหม่ (Ozmon & Craver, 2012) ประสิทธิภาพการศึกษาช่วยตอบคำถามว่า "เราจะจัดการศึกษาไปเพื่ออะไร?", "เราควรจัดการเรียนรู้แบบใด?", และ "เราต้องการพัฒนา ผู้เรียนแบบไหน ให้กับสังคมในอนาคต?"

อย่างไรก็ตาม โลกยุคใหม่มีโซโลกที่ประสิทธิภาพการศึกษาหนึ่งใดจะสามารถตอบโจทย์ได้เพียงลำพัง การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้อง บูรณาการแนวคิดประสิทธิภาพการศึกษาหลากหลายแนวทาง ทั้ง นิรันตรนิยม (Perennialism) สารัตถนิยม (Essentialism) ก้าวหน้า (Progressivism) และ สังคมนิยม (Social Reconstructionism) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการปลูกฝังคุณค่าอันยั่งยืนกับการเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลง (Noddings, 2015)

บทความนี้มุ่งศึกษาว่า ประสิทธิภาพศึกษาแนวใดบ้างที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุคปัจจุบัน และการ ประยุกต์ใช้กรอบคิดปรัชญาเหล่านั้นมีผลอย่างไรต่อการพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งหวังให้เกิดข้อเสนอเชิงสร้างสรรค์สำหรับการออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของผู้เรียนและสังคมในปัจจุบันอย่างมีประสิทธิภาพ และมีความหมาย

ปรัชญาการศึกษา กับ ทฤษฎีทางการเรียนรู้

ปรัชญาการศึกษา (Philosophy of Education) คือ การศึกษาความหมาย เป้าหมาย วิธีการ และคุณค่าของการศึกษา (Ornstein & Hunkins, 2017) แนวทางหลักของปรัชญาการศึกษาที่ส่งอิทธิพลต่อยุคปัจจุบันได้แก่

1. ปราภวนิยม (Pragmatism)

ปราภวนิยม หรือ ปฏิบัตินิยม เน้นว่าการเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากประสบการณ์ตรงและการลงมือปฏิบัติจริง ไม่ใช่แค่การท่องจำทฤษฎี นักปรัชญาคนสำคัญในกลุ่มนี้คือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) ซึ่งเชื่อว่าการเรียนรู้ควรเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน และส่งเสริมการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง (สมเกียรติ ตั้งนโม, 2548)

แนวคิดสำคัญ

การเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by doing) ผู้เรียนจะเข้าใจและจดจำได้ดีที่สุดเมื่อได้ลงมือทำและทดลองด้วยตนเอง

การเชื่อมโยงกับชีวิตจริง เนื้อหาการเรียนรู้ควรมีความเกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของผู้เรียน

การแก้ปัญหา การศึกษาควรส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในโลกแห่งความเป็นจริง

บทบาทครู ครูเป็นผู้แนะนำและอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้สำรวจและค้นพบด้วยตนเอง

ตัวอย่างในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน (Project-based learning), การเรียนรู้ผ่านการทำงาน (Work-based learning), การทดลองทางวิทยาศาสตร์ หรือการทำกิจกรรมกลุ่มที่ต้องลงมือปฏิบัติ

2. ปฏิรูปนิยม (Reconstructionism)

ปฏิรูปนิยม มองว่าการศึกษาไม่ใช่แค่การส่งต่อความรู้ แต่มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น ปรัชญานี้มุ่งเน้นการสร้างผู้เรียนที่มีจิตสำนึกทางสังคม มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและพร้อมที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาสังคม (นิพนธ์ ก้องเวหา, 2561)

แนวคิดสำคัญ

การศึกษาเพื่อสังคม โรงเรียนและระบบการศึกษาควรเป็นเครื่องมือในการสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเท่าเทียม

การตระหนักรู้ทางสังคม ผู้เรียนควรได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจปัญหาและความท้าทายต่างๆ ในสังคม เช่น ความเหลื่อมล้ำ, สิ่งแวดล้อม หรือความขัดแย้ง

การลงมือเปลี่ยนแปลง การศึกษาควรกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสังคมอย่างจริงจัง

บทบาทครู ครูเป็นผู้นำทางความคิดและผู้ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้ผู้เรียนมีทัศนคติที่พร้อมจะสร้างการเปลี่ยนแปลง

ตัวอย่างในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นประเด็นปัญหาสังคม (Issue-based learning) การทำกิจกรรมอาสาพัฒนาชุมชน การอภิปรายประเด็นทางสังคมและการเมือง หรือการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อสังคม

3. มนุษยนิยม (Humanism)

มนุษยนิยม ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพเฉพาะบุคคล ความเป็นเอกลักษณ์ และความต้องการของแต่ละคน โดยมองว่าการศึกษาคควรตอบสนองต่อคุณค่าและความสนใจของผู้เรียนเป็นหลัก นักจิตวิทยาและนักการศึกษาคนสำคัญคือ คาร์ล โรเจอร์ส (Carl Rogers) ซึ่งเชื่อในการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-centered approach) (ปรียา อิงคาภิรมย์, 2560)

แนวคิดสำคัญ

การพัฒนาศักยภาพ การศึกษาคควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตและพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตนเอง

ความเป็นปัจเจก เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล และออกแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน

แรงจูงใจภายใน เชื่อว่าผู้เรียนมีแรงจูงใจตามธรรมชาติที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศที่ปลอดภัย อบอุ่น และเปิดกว้าง เพื่อให้ผู้เรียนกล้าแสดงออกและเป็นตัวของตัวเอง

บทบาทครู ครูเป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) ไม่ใช่ผู้สั่งสอน เน้นการรับฟัง เข้าใจ และให้การสนับสนุน

ตัวอย่างในทางปฏิบัติ การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered learning), การเรียนรู้แบบเปิด (Open learning), การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และศิลปะ หรือการให้ผู้เรียนมีอิสระในการเลือกหัวข้อที่สนใจ

ปรัชญาการศึกษาเป็นรากฐานสำคัญที่กำหนดทิศทางและแนวทางปฏิบัติของการจัดการศึกษา โดยสำรวจความหมาย เป้าหมาย วิธีการ และคุณค่าของการศึกษา ปรัชญาเหล่านี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อทฤษฎีการเรียนรู้และแนวทางการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน

สรุปได้ว่า แนวทางหลักของปรัชญาการศึกษาที่ส่งอิทธิพลต่อยุคปัจจุบันได้แก่ ปรัชญานิยม (Pragmatism) เน้นประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เช่น แนวคิดของ John Dewey ที่กล่าวว่า "การเรียนรู้ที่แท้จริงต้องเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน" (Dewey, 1938) ปรัชญานิยม (Reconstructionism) เน้นบทบาทของการศึกษาในการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยพยายามสร้างผู้เรียนที่มีจิตสำนึกต่อสังคม และมนุษยนิยม (Humanism) มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเฉพาะบุคคล โดยเห็นว่าการศึกษาคควรตอบสนองต่อความต้องการและคุณค่าของแต่ละคน (Rogers, 1969)

ความท้าทายของการศึกษาในศตวรรษที่ 21

ในยุคดิจิทัลที่ข้อมูลและความรู้มีอยู่มากมาย การเรียนรู้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การรับฟังและจดจำจากครูอีกต่อไป แต่เปลี่ยนมาเป็นการ "สร้างความรู้" ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี และเครือข่ายความรู้ใหม่ ๆ (Trilling & Fadel, 2009) ซึ่งหมายความว่าผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกในการค้นคว้า วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยตัวเอง การศึกษาในยุคนี้จึงต้องมุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็น เพื่อให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยมีสมรรถนะสำคัญในยุคดิจิทัล ดังนี้

1. การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving)

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูล ประเมินความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ในการตัดสินใจ รวมถึงการระบุปัญหา ค้นหาสาเหตุ และพัฒนาแนวทางแก้ไขอย่างเป็นระบบ ในยุคที่ข้อมูลท่วมท้น ผู้เรียนต้องไม่เพียงแต่รับข้อมูล แต่ต้องรู้จักตั้งคำถาม ตรวจสอบ และสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

2. ความสามารถในการสื่อสารและร่วมมือ (Communication and Collaboration)

ทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ไม่ว่าจะเป็นการพูด การเขียน หรือการนำเสนอ ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ รวมถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนร่วมชั้น ครู หรือผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก การทำงานร่วมกันเป็นทีม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการใช้ประโยชน์จากมุมมองที่หลากหลาย เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในโลกการทำงานปัจจุบัน

3. ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning)

ทักษะการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ค้นหาแหล่งเรียนรู้ วางแผนการเรียนรู้ และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ด้วยตัวเอง ผู้เรียนต้องมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีวินัยในการเรียนรู้ และสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ได้

เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะเหล่านี้ ผู้เขียนจึงสรุปแนวทางของการจัดการเรียนรู้จึงต้อง ออกแบบให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่น และเปิดกว้างมากขึ้น โดยการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น และเน้นกระบวนการมีดังนี้

1. หลากหลาย ครูผู้สอนควรใช้เครื่องมือและวิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้ แบบโครงงาน (Project-based learning), การเรียนรู้แบบสืบเสาะ (Inquiry-based learning), การใช้เกมหรือสถานการณ์จำลอง (Gamification/Simulation) และการบูรณาการเทคโนโลยี ดิจิทัลเข้ามาในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสประสบการณ์การเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

2. ยืดหยุ่น การเรียนรู้ควรปรับเปลี่ยนได้ตามความสนใจ ความสามารถ และจังหวะการ เรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน อาจรวมถึงการให้ทางเลือกในการเรียนรู้ การจัดตารางเวลาที่ยืดหยุ่น หรือการอนุญาตให้ผู้เรียนเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ได้ทุกที่ทุกเวลา

3. ประเมินผลที่เน้นกระบวนการ แทนที่จะเน้นแค่ผลลัพธ์สุดท้าย การประเมินผลควรให้ ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ การทำงานเป็นทีม และการสะท้อนความ คิดเห็นของผู้เรียน การประเมินอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การสังเกตพฤติกรรม การประเมิน ตนเอง การประเมินโดยเพื่อน หรือการนำเสนอผลงาน ที่แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาทักษะและ สมรรถนะของผู้เรียนอย่างแท้จริง

สรุปได้ว่าในยุคดิจิทัล การเรียนรู้ไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้จากครูสู่ผู้เรียน แต่เน้น "การสร้างความรู้" ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับบริบท เทคโนโลยี และเครือข่ายความรู้ใหม่ โดยมี สมรรถนะสำคัญ ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา (Critical Thinking and Problem Solving) ความสามารถในการสื่อสารและร่วมมือ (Communication and Collaboration) ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) การจัดการเรียนรู้จึงต้อง ออกแบบให้หลากหลาย ยืดหยุ่น และมีการประเมินผลที่เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์เท่านั้น และการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เน้นการสร้างสรรค์และสมรรถนะใหม่

การบูรณาการปรัชญาการศึกษากับการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่

การจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ไม่ได้เป็นเพียงการจัดการเนื้อหาหรือถ่ายทอดความรู้ แบบดั้งเดิมเท่านั้น แต่เป็นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับคุณค่าทางปรัชญาและ ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกในมิติต่าง ๆ ทั้งด้านเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และจิตใจ มนุษย์ การบูรณาการแนวคิดทางปรัชญาเข้ากับการจัดการเรียนรู้จึงมีความจำเป็น เพื่อสร้างสมดุล ระหว่าง “คุณค่าทางอุดมการณ์” กับ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต” ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner-Centered Approach)

แนวคิดนี้สอดคล้องกับปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเน้นศักยภาพและความเป็นมนุษย์ของผู้เรียน โดยเชื่อว่าทุกคนมีความสามารถในการพัฒนาและเรียนรู้ได้ หากได้รับโอกาสที่เหมาะสม (Rogers, 1969) ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ แนวคิดนี้ปรากฏผ่านกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีบทบาทในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง ใช้ประสบการณ์ของตนเองเป็นฐานในการสร้างความรู้และได้รับการยอมรับในความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น ความสนใจ ความสามารถ และพื้นฐานทางวัฒนธรรม

การเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางยังสอดคล้องกับหลัก “constructivism” ซึ่งเห็นว่าความรู้ไม่สามารถถ่ายทอดโดยตรงจากครู แต่ต้องถูกสร้างขึ้นโดยผู้เรียนผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Piaget, 1952; Vygotsky, 1978)

2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning)

แนวคิดของการเรียนรู้แบบร่วมมือได้รับอิทธิพลจากปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาคือเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนแปลงสังคม และการเรียนรู้ควรเกิดขึ้นผ่านการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแก้ปัญหาร่วมกัน และการสร้างความเข้าใจระหว่างกัน (Counts, 1932) โดยเฉพาะในยุคศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการพัฒนาทักษะการทำงานเป็นทีม การคิดอย่างเป็นระบบ และการยอมรับความหลากหลาย

Johnson & Johnson (1999) ระบุว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยเสริมสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เนื่องจากผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกการอธิบาย แสดงความคิดเห็น และประมวลความรู้ผ่านมุมมองที่หลากหลาย

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้

การบูรณาการเทคโนโลยีกับการเรียนรู้เป็นการตอบสนองต่อสภาพสังคมยุคดิจิทัล ซึ่งเทคโนโลยีได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตและการทำงาน การใช้ Learning Management System (LMS), AI, แพลตฟอร์มมัลติมีเดีย หรือแอปพลิเคชันทางการศึกษาต่าง ๆ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตามจังหวะของตนเอง (self-paced learning) ตรงกับความสนใจ และสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา

แนวทางนี้เชื่อมโยงกับปรัชญาปรากฏนิยม (Pragmatism) ซึ่งเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและการมีปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (Dewey, 1938) โดยเทคโนโลยีถือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียน “ลงมือกระทำ” (learning by doing) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร และการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน

4. การประเมินแบบสร้างสรรค์ (Authentic Assessment)

การประเมินในรูปแบบใหม่ควรสะท้อน “การใช้ความรู้ในชีวิตจริง” มากกว่าการวัดผลแบบข้อสอบเพียงอย่างเดียว ตัวอย่างการประเมินแบบสร้างสรรค์ ได้แก่ การทำโครงการ การสร้างสื่อดิจิทัล การจัดแฟ้มสะสมผลงาน (portfolio) หรือการนำเสนองาน (presentation) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงออกถึงความเข้าใจในเชิงลึก ความคิดสร้างสรรค์ และการบูรณาการความรู้จากหลายสาขา

แนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลจากปรัชญาปรากฏนิยม ที่เชื่อว่าความรู้ควรถูกทดสอบผ่านประสบการณ์และการใช้งานจริง (Ornstein & Hunkins, 2017) โดยการประเมินในรูปแบบนี้ยังส่งเสริมการพัฒนา “meta-cognition” หรือความสามารถในการรู้เท่าทันการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในเป้าหมายของการศึกษายุคใหม่

การบูรณาการแนวคิดปรัชญากับการจัดการเรียนรู้

ในบริบทของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่หลากหลายและเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ปรัชญาการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญ ในการกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับเป้าหมายทางการศึกษาแต่ละประการ โดยการบูรณาการแนวคิดของแต่ละปรัชญากับการจัดการเรียนรู้สามารถช่วยเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ได้อย่างสมดุล (Ozmon & Craver, 2012; Noddings, 2015)

ความสัมพันธ์ระหว่างปรัชญาการศึกษากับแนวทางการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ดังนี้

1. Perennialism เน้นการศึกษาความจริงสากลและแนวคิดอมตะที่มีคุณค่าเหนือกาลเวลา (Noddings, 2015) การนำแนวคิดนี้มาใช้ในห้องเรียนศตวรรษที่ 21 ผ่าน การอภิปราย และ การอ่านวรรณกรรมคลาสสิก ช่วยพัฒนาทักษะ Critical thinking หรือการคิดวิเคราะห์ เพราะผู้เรียนต้องตีความ ประเมิน และวิพากษ์แนวคิดต่าง ๆ ด้วยมุมมองที่หลากหลายและลึกซึ้ง (Ozmon & Craver, 2012)

2. Essentialism มุ่งเน้นการสร้าง รากฐานทางวิชาการที่มั่นคง โดยเน้นการเรียนรู้ทักษะพื้นฐานที่จำเป็น (Essential skills) ซึ่งสอดคล้องกับ Foundation literacy ที่เป็นรากฐานสำคัญของทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การรู้หนังสือ การคำนวณ การใช้เทคโนโลยีและข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ (Trilling & Fadel, 2009)

3. Progressivism ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์จริง และ การแก้ปัญหาจากสถานการณ์จริง โดยจัดการเรียนรู้แบบ Project-based learning (PBL) ซึ่งช่วยพัฒนา Collaboration และ Creativity เพราะผู้เรียนต้องทำงานเป็นทีม สร้างสรรค์แนวทางใหม่ ๆ และเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ (Dewey, 1938; Bell, 2010)

4. Social Reconstructionism เน้นการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงปัญหาทางสังคมและมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างสร้างสรรค์ ผ่าน Service learning หรือ โครงการเพื่อสังคม ผู้เรียนจะพัฒนา Communication และ Social responsibility รวมถึงความสามารถในการสื่อสารกับผู้คนหลากหลายกลุ่ม และมีจิตสำนึกในการสร้างสังคมที่ดีขึ้น (Freire, 1970; Noddings, 2015)

บทสรุป

ในบริบทของ ศตวรรษที่ 21 ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อน การจัดการศึกษา ไม่สามารถยึดติดอยู่กับแนวทางแบบเดิมได้อีกต่อไป จำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนา ผู้เรียนที่มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของสังคมยุคใหม่ ซึ่งการบูรณาการปรัชญาการศึกษาหลายแนวทาง เข้ากับการจัดการเรียนรู้เป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว

Perennialism ช่วยพัฒนาการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง

Essentialism สร้างรากฐานความรู้ที่มั่นคง

Progressivism ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีม

Social Reconstructionism ปลุกฝังจิตสำนึกทางสังคมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

เมื่อแนวคิดเหล่านี้ถูกนำมา บูรณาการอย่างสมดุล จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหลากหลาย และตอบสนองต่อความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน ไม่เพียงเน้น ความรู้เชิงวิชาการ เท่านั้น แต่ยังพัฒนา ทักษะเชิงปฏิบัติ และ คุณลักษณะสำคัญ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในโลกยุคใหม่ ทั้งในด้านการทำงาน การใช้ชีวิตร่วมกับผู้อื่น และการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของโลก

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงควรส่งเสริมให้ครูและผู้จัดการศึกษา มีความรู้และความเข้าใจในแนวคิดปรัชญาการศึกษาที่หลากหลาย และสามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อสร้าง การเรียนรู้ที่มีความหมาย และเตรียมผู้เรียนให้พร้อมสำหรับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

นิพนธ์ ก้องเวหา. (2561). ปรัชญาการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงสังคม. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 25(2), 123–140.

ปรีญา อิงคาภิรมย์. (2560). การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวคิดมนุษยนิยม.

วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, 19(1), 45–60.

- สมเกียรติ ตั้งนโม. (2548). *ปรัชญาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Bell, S. (2010). Project-Based Learning for the 21st Century: Skills for the Future. *The Clearing House: A Journal of Educational Strategies, Issues and Ideas*, 83(2), 39–43.
- Counts, G. S. (1932). *Dare the School Build a New Social Order?* New York: John Day.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. Macmillan.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning (5th ed.)*. Boston: Allyn & Bacon.
- Noddings, N. (2015). *Philosophy of Education (4th ed.)*. Routledge.
- Ornstein, A. C., & Hunkins, F. P. (2017). *Curriculum: Foundations, Principles, and Issues (7th ed.)*. Pearson.
- Ozmon, H. A., & Craver, S. M. (2012). *Philosophical Foundations of Education (9th ed.)*. Pearson.
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st Century Learning Definitions*. Battelle for Kids. https://static.battelleforkids.org/documents/p21/P21_Framework_DefinitionsBFK.pdf
- Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
- Rogers, C. R. (1969). *Freedom to Learn*. Columbus, OH: Merrill.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st Century Skills: Learning for Life in Our Times*. Jossey-Bass.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- World Economic Forum. (2020). *The Future of Jobs Report*. <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>

